

Sémantika slovesa a aspektové formy

Miloslava Sokolová

1. Sémantika slovesa a aspekt

V príspevku si všímame súčinnosť verbálnych kategórií – aspekt, modus a tempus, a to samostatne v aspektových koreláciách a pri biaspektuálnych verbách, pri ktorých je kompletný inventár jazykových prostriedkov na ich vyjadrenie, a osobitne pri jednovidových formách, ktoré nemajú takýto inventár jazykových prostriedkov – pri imperfektívach tantum a pri perfektívach tantum. Podkladom na vyčlenenie uvedených typov sloviess sú štatistické zistenia, získané z troch zdrojov: z materiálu v rámci učebníc slovenčiny ako cudzieho jazyka, zo *Slovníka koreňových morféms slovenčiny* (2005, 2007) a z podkladov od Vladimíra Benka z *Pravidiel slovenského pravopisu* (1991, 1998, 2000). Zo súboru cca 1000 frekventovaných sloviess, ktoré sme získali z učebníc slovenčiny ako cudzieho jazyka, je väčšina verb korelovaná (65 %), resp. imperfektívna (30 %), len málo frekventovaných sloviess má formu perfektív tantum (semelfaktíva vyjadrujúce jednorazový pohyb a zaujatie polohy: *lahnúť, klaknúť*, resp. procesy *zívnúť, kýchnúť*). V našich ďalších výskumoch (Sokolová – Genči, 2009) však bol zistený prekvapujúco opačný pomer vidových korelácií a monoaspektových foriem, keďže z 13 126 foriem je len 44 % aspektovo korelovaných foriem, 3 % tvoria biaspektuálne verbá a 53 % foriem je bez aspektových korelácií, z toho 25 % je imperfektív tantum a až 28 % je perfektív tantum. Podobné pomery predpokladáme aj v celej lexikálnej zásobe slovenčiny, preto budeme hľadať aj odpovede na otázky, napr. prečo je celkovo viac monoaspektových foriem (53 %), ale v jadre lexikálnej zásoby je viac vidových dvojíc (65 %), resp. prečo sa adaptácia prevzatých verbálnych lexém uskutočňuje stupňovito smerom od imperfektív tantum a biaspektuálnych sloviess k aspektovým koreláciám (Sokolová, 2009a).

1.1 Imperfektíva tantum a sémantika sloviess

Pri stále imperfektívnych slovesách nemôže hovoriaci zo svojho zorného uhla zachytiť všetky fázy deja od začiatku do konca, pretože dej je nadčasový (*existovať*), jeho časová neohraničenosť je absolútna, resp. sa dej opakuje (*volávať*). Dej sa môže zobrazovať len ako film, nikdy nie ako fotografia. Sémanticky vyčleniteľné skupiny imperfektív tantum pomocou nadčasovosti, opakovania, oslabenej akčnosti (napríklad aj pri metaforickom použití sloviess) sú:

- neplnovýznamové slovesá okrem fázových sloviess (*zачаť – začínať, končiť, skončiť*) a spony *stať sa: môcť, vedieť, musieť, chcieť, smieť, byť, mať, ísť, zdať sa, cítiť sa*;
- existenčné slovesá a statické slovesá vyjadrujúce nadčasovosť: *byť, jestvovať, existovať, nažívať, žiť; byť, chýbať, klačať, konať sa, ležať, mať, menovať sa*,

nachádzzať sa, náležať, nasledovať, patriť, podobať sa, prislúchať, súvisieť, stačiť, svedčiť, sedieť, stáť, trčať, tváriť sa, týkať sa, volať sa, visieť, vyskytovať sa, vyzeráť, závisieť, znamenať, značiť, záležať, zodpovedať;

- iteratíva a frekventatíva – dej sa pri nich opakuje, preto je vždy časovo neohraničiteľný; frekventatíva vyjadrujú zvyčajnosť (*bývať, mávať*) a iteratíva vyjadrujú jednoduchý opakovaný dej s prestávkami (*platievať*). Tvorja sa od imperfektív sufixálnymi morfémmi *-áv/-av/-iav-, -iev-,* zriedkavo *-v-, -úv-,* napr. *brávať, cengávať, cestovávať, jedávať, meškávať, obehávať, orávať, právať, žrávať; fúkavať, kráčať, pásavať, vítavať; kašliavať, pršavať, večeravať, vešavať; bavievať sa, bolievať, blúdiavať, budievať, končievať, robievať, varievať, vravievať, vozievať; hlásievať, náhlievať sa, smútievať, trápievať sa, túžievať; bývať, lievať; cestúvať, ďakúvať, debatúvať, listúvať, malúvať, menúvať, obedúvať, pestúvať, zimúvať;*
- determinatívne a indeterminatívne slovesá: *ísť – chodiť, bežať – behať, letieť – lietať, niesť – nosiť, viezť – voziť, viesť – vodiť, vliecť – vláčiť,* ale *vliecť sa ako – vláčiť sa kade,* slovesá pohybu: *uháňať, váľať sa, uberať sa, potľkať sa, kráčať, brodiť sa, blúdiť;*
- postojové slovesá: *ctiť si, dôverovať, dúfať, domnievať sa, chrániť, koriť sa, ľúbiť, mieniť, milovať, nenávidieť, obdivovať, pohrdať, predpokladať, pokladať, považovať, rozjímať, vážiť si, závidieť, zaujímať sa o, zúfať si, žiarliť, myslieť, predpokladať, očakávať, sľubovať si, súdiť;*
- desubstantívne typy sociálneho zaradenia: *riadiť, panovať, kralovať, šoférovať, úradovať, vládnuť, úradníčiť, záhradníčiť;*
- slovesá pomenúvajúce nulovú činnosť: *mlčať, zaháľať, čušať, tajiť, ponevierať sa;*
- procesné nemutačné slovesá: *báť sa, dýchať, dívať sa, hľadiť, hanbiť sa, chladiť, chvieť sa, chumeliť sa, mučiť sa, plakať, pršať, smrdieť, snežiť, sniť, snívať, spať, trpieť, trápiť sa, tušiť, vnímať, topiť sa, voňať, žiť;*
- akčné nemutačné slovesá: *řahať, sledovať, snažiť sa, vládať, venovať sa, hlásať, kázať, prorokovať, veštiť, pozorovať, pokračovať, potrebovať, snažiť sa, stýkať sa, dbať, opatrovať, riadiť, varovať, lopotiť sa, pracovať, podnikáť, súdiť sa;*
- metaforicky použité slovesá: *obleťovať niekoho, doberať si niekoho, chovať dobytok, pliesť sa do niekoho, nadbiehať niekomu, viesť podnik, šaty mu sedia;*
- expresívne nefrekventované deminutívne slovesá: *bavkať sa, papkať, spinkať, hajinkať, buvinkať, deinterjekčné pufkať, backať, řapkať, d'obkať;*
- Veľkú skupinu imperfektív tantum tvoria slovesá cudzieho pôvodu (Sokolová, 2009a), na rozdiel od obojvidových slovies ide hlavne o neprefixálne denominálne slovesá, napr. *asistovať, atomizovať, balansovať, beletrizovať, bilancovať, bojkotovať, certifikovať, dominovať, experimentovať, financovať, garážovať, gestikulovať, hazardovať, historizovať, kandidovať, lamentovať,*

minimalizovať, montovať, operovať, ordinovať, praxovať, privatizovať, simulovať, špekulovať, tolerovať, vandrovať, víkendovať.

Existenciu imperfektív tantum podmieňujú dva faktory: sémantika alebo pragmatika (nízka frekvencia v textoch).

1.2 Perfektíva tantum a sémantika slovíes

Pri perfektívach tantum je jednorazový dej príliš krátky na to, aby hovoriaci mohol registrovať všetky jeho fázy a chápal ho aj ako neohraničený (*bodnúť, seknúť*), resp. dej pomenúva len jednu z fáz deja (*rozosmiať sa, docestovať*). Časová ohraničenosť perfektív tantum je absolútna. Významnú skupinu tu tvoria intenzitné slovesá vyjadrujúce veľkú alebo malú mieru (*narobiť sa, posedieť si*), ktorých časovú ohraničenosť signalizujú časové doplnenia (*poležať si chvíľku*). Perfektíva tantum sú málo frekventované prefixálne, často tvorené dvoma prefixmi alebo prefixálno-reflexívne.

Sémantické skupiny perfektív tantum nevyjadrujú aktuálny prítomný, nemožno pri nich tvoriť analytické futúrum, činné prítomné ani ich spájať s fázovými slovesami (*zачаť, neprestať, končiť, prestať*), súvisia s modifikáciou lokalizovanosti, temporálnosti a modalitnosti deja (Sekaninová, 1980):

- distributívne slovesá s dvoma prefixmi sú početné (okolo 300 slovíes): *ponavštevovať, pooberať, poodnášať, popozerať, poprekladať, popriväzovať, poroznášať, pospomínať, povymýšľať, povyhrávať, pozahadzovať, pozbierať*; resp. s jedným prefixom: *pochoď, ponosiť, povoziť*;
- jednorazové (semelfaktívne) slovesá: *zjajknúť, skríknúť*, z nepredponových perfektív sú to slovesá so sufixom *-n-ú.ť*, napr. *sadnúť, ľahnúť, kľaknúť, padnúť, dupnúť, kopnúť, šliapnúť, kmitnúť, dvihnúť, kývnuť, vtrhnúť, vrhnúť, siahnúť*; procesy: *zívnúť, kýchnúť, smrknúť*, expresívne, často deinterjekčné slovesá: *bacnúť, pípnúť, hačnúť, d'obnúť, žblknúť, čľapnúť, ťapnúť, pľasknúť*;
- intenzitné slovesá: *zaplávať si, zaspievať si, zahrať si*; vyjadrujúce krajinu mieru: *posedieť si, pohovoriť si, usedieť sa, upracovať sa, vyžalovať sa, nasedieť sa, načakať sa, narobiť, napieciť, nachystať*.
- inchoatívne slovesá s predponami *za-*, *roz-*: *zaštekáť, rozplakať sa, rozosmiať sa, rozpršať sa, vzplanúť, zapáčiť sa, zachcieť sa, nachladnúť, naklíčiť*;
- finitívne slovesá: *docestovať, dodýchať, dosmiať sa, dočkať sa, doraziť*.

Existenciu perfektív tantum podmieňujú dva faktory: sémantika spolu s pragmatikou (nízka frekvencia v textoch).

1.3 Aspektové korelácie a sémantika slovíes

Aspektová korelácia sa prejavuje na úrovni lexie, nie lexémy (Jarošová, 1992), a to najčastejšie ako vidová dvojica *zapáliť – zapalať*, *pripraviť – pripravovať*, *obmedziť – obmedzovať*, *kontrolovať – skontrolovať*. Vidové dvojice vrátane prefixálne utvorených dvojíc sú pri frekventovaných akčných a procesných slovesách. Pri vidových dvojiciach dovoľuje sémantika slovesá obidve vidové podoby. Prevažne ide

o činnostné slovesá, menej o procesy, ktorých ohraničenosť dokáže človek vnímať, ale dej trvá dostatočne dlho, aby ho hovoriaci mohol vnímať aj aktuálne ako pri filmovaní (*na*)písať, (*na*)aranžovať, (*u*)robiť, vrátiť – vracat'. Vidové dvojice sa tvoria sufixálne, transflexne a prefixálne pri akčných mutačných slovesách.

Verbá efficiendi sú kreatívne alebo rezultatívne predikáty s agensom produktorom a paciensom rezultátom ako totálnym zásahom (verba efficiendi), napr. *stvorit', splodit', porodit'*, tvoriace rezultát (výrobky, stavby, jedlá, tkaniny, odevy, umelecké výrobky, produkty, inštitúcie, udalosti, oheň, voľný priestor, plochu, myšlienky), porovn. perduratíva *vyrobiť, postaviť, vyrezať, zriadiť, zapáliť, vyhlbiť, vykopať, vyvrátať, vyvinúť, vynájsť, objaviť* atď., resp. primárne duratíva *robiť, variť, šiť, tkať, organizovať* atď. Verba efficiendi sú aj deštruktívne predikáty s agensom deštruktorm, napr. primárne perduratíva *rozbiť, odstrelit', pošliapať, popraviť, zoťat', spotrebovať, zabiť, vykynožiť, vypáliť, umlčať, zneškodniť, prečiarknuť, vyhladiť, pohltiť, rozložiť, rozbiť, vyvrátiť, anulovať* atď., resp. primárne duratíva *ničit', vraždiť, ruinaovať, búrať, jesť, likvidovať, rušiť* atď.

Najfrekventovanejšie verbá affiendi sú modifikačné akčné predikáty s agensom modifikátorom a parciálnym zásahom, označujú kvalitatívnu zmenu modifikátu x_2 na x_2° , napr. *meniť*. Pomenúvajú modifikáciu paciensa z hľadiska:

- a) fyzicky vnímateľných vlastností paciensa + ANIM, a to zdravia, veku, sociálneho stavu – porovn. primárne perduratíva *uzdraviť, napojiť, omladiť, rozviesť, nazvať* atď., resp. primárne duratíva *liečiť, učiť*;
- b) modifikácia paciensa modifikátu – ANIM podľa zvukových, chuťových, čuchových, tvarových a teplotných vlastností – porovn. primárne perduratíva *stíšiť, osladiť, zaokrúhliť, ochladiť*, podľa povrchových vlastností – porovn. perduratíva *vyhladiť, vyštrbiť*, konzistenčných vlastností – porovn. *zmäkčiť*, podľa farby paciensa x_2 – porovn. *začierniť*;
- c) kauzátor v aktívnych emotívnych predikátoch spôsobí zmenu emotívneho stavu afektora (podľa Páleša, 1993) evokátorom – *rozžialiť niekoho niečím* ako *spôsobiť, že sa niekto rozžialil/je rozžialený*, resp. psychofyziologický stav: porovn. perduratíva *opiť, vyhladovať* a psychický stav – *potešiť, presvedčiť, rozveseliť*;
- d) pri slovesách affiendi x_1 spôsobí kvantitatívnu zmenu modifikanta x_2 , pričom x_2 je menšie alebo väčšie než x_2° , napr. rozmer, veľkosť, rýchlosť, čas – porovn. perduratíva *rozšíriť, zmenšiť, ubrať, začať*.

Manipulačné predikáty (–MODIF) možno rozdeliť na podskupiny podľa toho, či manipulátor manipuluje s jedným participantom, dvoma participantmi, alebo či manipuláciu sprevádza zmena vlastníctva:

- a) Kauzatívne lokačné predikáty s parciálnym zásahom s agensom manipulátorom a lokalizátorom (slovesá affiendi) označujú lokačnú zmenu objektu x_2 , porovn. primárne perduratíva *doviezť, posadiť, položiť – klásť, uložiť, postaviť, obrátiť, priniesť, poslať, podať*.
- b) Konverzné predikáty s parciálnym zásahom vyjadrujú zmenu vzťahu participantov posesora a adresáta (akceptora, beneficenta) k posumu, porovn. primárne perduratíva *darovať, dať, brať – vziať, prijať, dodať, zveriť, kúpiť, predať, prideliť*.
- c) Manipulácia s dvoma pravovalenčnými participantmi manipulantmi: zámena – *vymeniť za, nahradiť*, porovnávanie – *porovnať, prirovnať, rozoznať od, stotožniť*,

usporiadanie – *zostaviť, skladať*. Ďalej je to typ vyjadrujúci odlúčenie od Sg – *očistiť, opláchnuť, utrieť, zbaviť, odtrhnúť, oslobodiť, pomôcť, zachrániť; rozoznať, roztriediť*; opakom je zlučovanie s Si – *zoznámiť, predstaviť*, z iných typov sú to duratíva *priateľiť sa, sobášiť*.

2. Podstata verbálneho aspektu

Slovesný aspekt má dva členy v privatívnej opozícii, imperfektíva zdôrazňujú neprítomnosť príznaku časová ohraničenosť, tento príznak sa podľa N. Nüblera (1992) neutralizuje v historickom prézente. A. V. Bondarko (1971) hovorí o nepríznakovosti imperfektíva len vo vzťahu k určitému kontextu, čo by skôr potvrdzovali aj naše doterajšie poznatky o úrovni lexie. Na úrovni užšieho jadra pri imperfektivizácii uvažuje A. V. Bondarko (1971) o ekvipolentnom charaktere aspektu. Podľa N. Nüblera (1992) nejde ani o čistú privatívnosť ani o čistú ekvipolentnosť, z pohľadu kategórie vidu je to viac privatívna opozícia. Pozornosť si zaslúži zistenie (Kopečný, 1962, Nübler, 1992), že nie všetky perfektíva v češtine a slovenčine na rozdiel napríklad od ruštiny vyjadrujú primárne futúrum (*pospím si, denne vyfajčím desať cigariet, pohoviem si trochu, napracujem sa tu*).

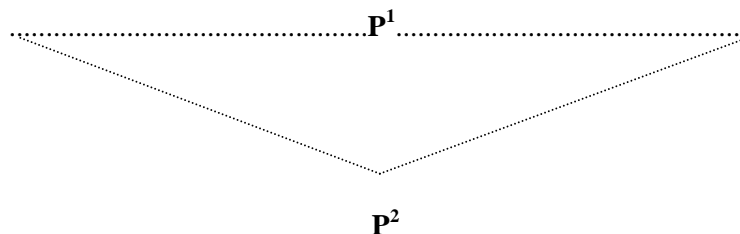
V koncepcii regensburskej školy je rozdiel medzi primárnou imperfektívnou lexémou a imperfektívnou sekundárnou formou, resp. primárnou perfektívnou lexémou a perfektívnou sekundárnou formou. Podľa K. Trosta (1980) pri časovej neohraničiteľnosti pri duratívach imperfektívach tantum (*byť, mať*) nie je reálna vnútorná ani potenciálna hranica, ale napr. pri slovese *písať* je potenciálna časová hranica, ktorá sa realizuje vidovo (*napísať*). Pri lexéme *dopísať* je však reálna vnútorná hranica, ale pri sekundárnom imperfektíve *dopisovať* sa časová ohraničenosť neutralizuje – na abstraktnejšej úrovni exherentne. Pri vidových pároch je divergencia medzi inherentným a neinherentným časovým trvaním. Vidové dvojice majú identický obsah, odlišujú sa nelexikálnym významom – inherentný spôsob časového trvania pri dvojici *opraviť – opravovať* je časovo ohraničený, trvajúci, exherentný spôsob časového trvania je pri sekundárných imperfektívach neohraničený (Janka, 1999).

Niekedy je však inherentný obsah taký silný, že nedovoľuje sekundárnu imperfektivizáciu alebo sekundárnu perfektivizáciu, čo vysvetľuje existenciu perfektív tantum a imperfektív tantum. V našom súbore existuje 56,1 % perfektív tantum a imperfektív tantum. Evidentné je to napríklad pri existenčných a statických slovesách, ktorých obsah vylučuje časové ohraničenie, resp. pri semelfaktívnych či distributívnych slovesách, ktorých obsah vylučuje trvanie.

2.1 Aspektová korelácia

Pre verbálny aspekt je dôležitá sémantika slovesa, pretože aspektové korelácie sú možné len pri verbách, ktorých význam umožňuje človeku vidieť ten istý dej z dvoch aspektov – ako fotografiu (*Ako som si kúpil auto.*), vrátane informácie o úspešnej realizácii deja (+úspešnosť realizácie), ale aj ako film (*Ako som si kupoval auto.*) bez informácie o úspešnosti realizácie deja (–úspešnosť realizácie).

V imperfektívnej forme vidí používateľ ten istý dej z filmovej perspektívy P¹ ako proces: *Problém sme riešili dva roky.*

V perfektívnej forme vidí používateľ ten istý dej z perspektívy fotografie P²:
Po dvoch rokoch sme problém vyriešili.

Tieto dva aspekty umožňuje sémantika cca 47 % slovenských slovies (44 % aspektových korelácií + 3 % biaspektuálnych verb). Aspektové korelácie nachádzame pri frekventovaných akčných verbách (kreatívnych, deštruktívnych, manipulačných, modifikačných), najčastejšie subjektovo-objektových, základnou podmienkou na ich vytvorenie je prítomnosť príznaku +mutácia (porovn. Daneš, 1971), ktorý umožňuje tieto dva pohľady na ten istý dej. Porovn. aspektové korelácie v textoch: *Zmes varíme 10 minút. – Keď zmes uvaríme, dáme ju vychladiť.*; *Severná Kórea zatvára hranice s Juhom. – Severná Kórea zatvorila hranice s Juhom.*

Súčinnosť aspektových korelácií sa prejavuje spolu v kombinácii troch verbálnych kategórií (aspekt – modus – tempus)¹, pomocou ktorej vidíme, akým spôsobom sa kompenzuje relatívne malý počet temporálnych foriem v slovenčine, aby vznikol inventár 24 gramatických tvarov a konštrukcií, ktoré umožňujú verbám s aspektovými koreláciami plniť bez obmedzení všetky modálno-temporálne funkcie.

Celkový výskyt lemy *robiť* 229 787 a lemy *urobiť* 190 223 v Slovenskom národnom korpuse (2009, verzia 4.0, ďalej aj SNK) potvrdzuje tendenciu o vyššom výskyte väčšiny primárnych aspektových foriem. Z frekvencie slovies v jednej z verzií Slovenského národného korpusu by sa dalo tiež usudzovať, že primárne formy sú frekventovanejšie než sekundárne aspektové formy: *dostať* 144 214 – *dostávať* 17 910, *začať* (sa) 127 950 – *začínať* (sa) 30 758, *prísť* 114 457 – *prichádzať* 18 613, *rozhodnúť* 90 405 – *rozhodovať* 30 530, *uviesť* 84 463 – *uvádzať* 22 157, *robiť* 78 909 – *urobiť* 67 748, *nájsť* 68 850 – *nachádzať* 22 673, *dodať* 51 270 – *dodávať* 14 084, *pripraviť* 42 653 – *pripravovať* 22 661, *platiť* 42 344 – *zaplatiť* 22 419, *zostať* 39 409 – *zostávať* 17 779, *pomôcť* 38 628 – *pomáhať* 14 673, *vyjsť* 33 960 – *vychádzať* 19 279, *vytvoriť* 33 69 – *vytvárať* 14 037, *využiť* 30 362 – *využívať* 17 036. Sekundárne formy aspektových korelácií majú nižšiu frekvenciu než primárne formy, a to bez ohľadu na to, či sú perfektívne alebo imperfektívne, porovn. *stať sa* – *stávať sa*, *dať* – *dávať*, *rozhodnúť* – *rozhodovať*, *platiť* – *zaplatiť*, *získať* – *získavať*, *nájsť* – *nachádzať*. Výnimkami sú však dvojice lexém s viacerými lexiami, pri ktorých môže byť na úrovni danej lexie pomer medzi primárnou a sekundárnou formou v súlade s väčšinou predchádzajúcich

¹ Modus ako postoj k realnosti výpovede, tempus ako vzťah k momentu prehovoru a aspekt ako vyjadrenie priebehovosti, duratívности alebo komplexnosti, ucelenosti pohľadu na dej.

prípadov: *darit' (sa)* 17 607 – *podarit' (sa)* 58 839, *končiť' (sa)* 12 884 – *skončiť' (sa)* 51 907, *predstaviť* 36 555 – *predstavovať* 38 380 (jedna lexia je pri *predstavovať* statická), *meniť (sa)* 17 947 – *zmeniť (sa)* 38 497, *stavať (sa)* 10 001 – *postaviť (sa)* 25 507.

Párové slovesá vrátane prefixálne utvorených dvojíc tvoria len okolo 44 percent prípadov. Vidové dvojice pripúšťajú vytvoriť len duratívne, perduratívne a neduratívne slovesá obsahujúce potenciálne možnosť tvoriť opačnú vidovú formu. Sú to tzv. mutačné slovesá, pri ktorých si ich frekventovanosť druhý vid vyžaduje, napr. frekventované akčné slovesá, a to duratívne s potenciálnou časovou hranicou a perduratívne a neduratívne akčné verbá s potenciálnym trvaním. Pri aspektových koreláciách so sekundárnym imperfektívom je jednak jazyková požiadavka tvoriť imperfektívum vyššia, lebo východiskové perfektíva sú časovo defektné (*vypíšem*, *vypísal*), okrem toho sufix – okrem sufixu *-n-ú:t'* – nepridáva forme výrazné sémantické odtienky (*vypisoval*). Pri vidových dvojiciach so sekundárnym imperfektívom vytvoreným prefixáciou (*urobiť*) je situácia komplikovanejšia, pretože aj pri slovotvornej modifikácii sa sloveso zároveň perfektivizuje (*vyrobiť*, *prerobiť*), porovn. prípady so subsumpčným prefixom (*vopchať*).

Proti aspektu ako nesémantickej kategórii sa uvádzajú takéto argumenty: vidové podoby majú rozličnú konjugáciu (protiargument aj pri substantívach zriedkavo dochádza k javu, že v jednej lexéme sa kombinujú paradigmy, napr. *človek* – *ľudia*, *dieťa* – *deti*); vidové dvojice majú dva infinitívy (protiargument aj genus verbi má aktívny a pasívny infinitív). Na hlavný argument za existenciu vidových dvojíc, že vidové dvojice sú obsahovo identické, odlišujú sa len nelexikálnym gramatikalizovaným exherentným významom, nie je dostatočne závažný protiargument.

2.2 Imperfektíva tantum

Jednovidové (monoaspektuálne) vždy nedokonavé formy imperfektív tantum (25 %) súvisia s neschopnosťou človeka vidieť dianie perduratívne, komplexne ako fotografiu, napr. *existovať*, *chodiť* *každý deň*, *nachádzať sa*, *ísť*, *pohybovať sa*, *letieť*, *milovať*, *nenávidieť*. Vnímanie deja len v priebehu ako filmu je pri frekventovaných statických, procesných, pohybových verbách, často subjektovo-bezobjektových, porovn. aspekt ako z filmovej perspektívy: *Rozprával nám, ako žil.*, *Ako som riaditeľoval a trpel. Sneží.* Podmienkou na existenciu imperfektív tantum je príznak –mutácia, ktorú spĺňajú: neplnovýznamové slovesá (*môcť*²) okrem fázových verb (*zачаť* – *zачínať*) a spony *stať sa*; subjektovo-bezobjektové verbá: verbá sociálneho zaradenia (*riadiť*, *kraľovať*, *vládnuť*); existenčné verbá (*jestvovať*, *existovať*, *byť*, *žiť*); procesuálne nemutačné deje (*žiť*, *spať*, *trpieť*, *snežiť*, *voňať*); determinatívne a indeterminatívne slovesá (*ísť* – *chodiť*, *bežať* – *behať*, *letieť* – *lietať*, *nieť* – *nosiť*, *viezť* – *voziť*, *viest* – *vodiť*, *vliecť* – *vláčiť*); polohové slovesá s lokalizátorom (*sedieť*, *ležať*, *stáť*, *visieť*); subjektovo-objektové verbá: statické predikáty (*patriť*, *náležať*, *prislúchať*, *nasledovať*); metaforicky použité slovesá (*obľetovať niekoho*, *doberať si*); slovesá postoja (*milovať*, *nenávidieť*, *dôverovať*, *dúfať*,

² Pozoruhodný termín bezvidovosť, odvolávajúc sa na E. Benešová (1971), používa pri modálnych verbách M. Ivanová (2009).

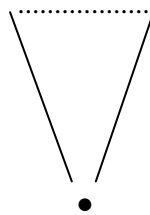
panovať); akčné nemutačné deje (*táhať, sledovať, vládať, venovať sa*); frekventatíva označované vzhľadom na ich neaktuálny prítom aj ako tretí vid, porovn. Kopečný, 1962 (*hrávať, chodievať, mávať, sedávať, nosievať*). Spolu ide pri imperfektívach tantum o 11 typov gramatických tvarov na vyjadrenie modálnych a temporálnych foriem vrátane indikatívu prítomna, ktorý je v textoch ich najčastejšou realizáciou.

Imperfektíva tantum sú primárne duratívne slovesá bez potenciálneho časového ohraničenia a netrvania, ktoré sú pri opakovaní a nadčasovosti. Ich veľkú skupinu tvoria nefrekventované prevzaté slovesá najčastejšie neprefigované (*abonovať, akcentovať, experimentovať, meditovať, minimalizovať, simulovať, sympatizovať, víkendovať*); ďalej sú to alimitatívne a statické slovesá (*byť, mať, patriť, súvisieť, nachádzať sa, obsahovať, podobať sa, zhodovať sa, vyskytovať sa*).

Okrem statických slovies vyjadrujúcich nadčasovosť sú imperfektíva pomenovania prírodných procesov (*pršať, snežiť, mrznúť, svitať*) a typ *učiteľovať, šoférovať*, prirodzene, frekventatíva vyjadrujúce opakovanosť: *mávať, patrieť, chodievať, myslieť*, potom modálne slovesá: *môcť, musieť*, schopnostné uzuálne intransitívne slovesá: *už píše, už chodí*, postojové slovesá (*domnievať sa, predpokladať, veriť, očakávať, dúfať, milovať, nenávidieť, žiarliť*), slovesá pomenúvajúce nulovú činnosť (*mlčať, zaháľať*) a akčné slovesá bez mutácie (*táhať, hľadať, pohybovať sa, nabádať, hlásať, naliehať*). Vždy imperfektívne sú aj determinujúce a indeterminujúce slovesá typu *ísť – chodiť*.

2.3 Perfektíva tantum

Jednovidové (monoaspektuálne) vždy dokonavé formy súvisia s neschopnosťou človeka vidieť pri perfektívach tantum dané dianie ako film. Napr. nedokonalosť zraku neumožňuje človeku vidieť krátko trvajúce deje spomalene ako priebeh (*uštípnúť, kývnuť, pospať si, narobiť sa*), pri distribúcii dejov spôsobuje monoaspektuálnosť formy zasa irelevantnosť vidieť jednotlivé fázy distribúcie (*ponavštevovať*), preto perfektíva tantum nemôžu byť kompatibilné ani s fázovými verbami. Pri perfektívach tantum vidí používateľ P dej len z perspektívy fotografie ●:

Uštípla ma včela., Dnes sa nadrel., Včera dotrpel.

Perfektíva tantum sú slovesá vyjadrujúce modifikáciu modálnosti a temporálnosti (Sekaninová, 1980), porovn. typy actio verbi: libitatívny typ (vykonanie deja do vôle): *vybehať sa*; maximatívny typ (vo veľkej miere): *nadrieť sa, nakričať sa*; delimitatívny typ (vykonanie deja v priebehu krátkeho času s vyjadrenou intenzitou): *povzdychnúť, popohnať, zablysknúť sa, posedieť si*; minimatívny typ: *prizabiť*; distributívny typ (prefix po- temporálno-modalitný): *podobiehať, podoháňať, popribiehať*; inchoatívny typ: *rozplakať sa, rozosmiať sa*; semelfaktívny typ:

uhryznúť, uštipnúť; finitný typ: *doplažiť sa, dopracovať, dotrpieť*; distributívny typ: *ponavštevovať*.

Spolu ide pri perfektívach tantum o 12 typov gramatických tvarov na vyjadrenie modálnych a temporálnych gramém bez možnosti vyjadriť najfrekventovanejší tvar indikatív prítomnosti. Zo súboru cca 1000 frekventovaných slovíčok z učebníc slovenčiny ako cudzieho jazyka má len málo slovíčok (menej než 1 %) vždy perfektívnu formu (na úrovni niektorých lexém *lahnúť, kľaknúť, zívnuť, kýchnuť*), kým zo slovíčok v centrálnej lexikálnej zásobe je to až 28 % perfektív tantum, viac než jednovidových imperfektív tantum. Vzhľadom na nemožnosť tvoriť aktuálny prítomník nie sú perfektíva tantum medzi najfrekventovanejšími slovesami Slovenského národného korpusu. V korpuse sa vyskytujú raritne, a to hlavne vo forme prítomníka (*poklesol, poklesla, poklesli* – 6 308), ktorý je ich najčastejšou realizáciou v textoch, resp. vo forme pasívneho participia (*poklesnutý* – 227). Nízkou frekvenciou v textoch obmedzuje okrem špecifických a exkluzívnych významov hlavne inkompatibilita s prítomným tvarom.

Perfektíva tantum sú perduratívne slovesá vyjadrujúce intenzitu a neduratívne slovesá bez trvania. Časové ohraničenie je pri nich absolútne, napr. distributívne slovesá (*poodnášať, poroznášať, povymýľať, ponavštevovať, povyhrávať, pochodiť*), ďalej sú to slovesá časovo ohraničujúce jednu fázu priebehu (časť deja) – *rozosmiať sa, rozplakať sa, zaštekáť, vzplanúť, docestovať, dočkať sa, dodýchať*; jednorazové semelfaktívne (*zjajknúť, udrieť, seknúť*) a početnú skupinu slovíčok vylučujúcich imperfektívnosť tvoria intenzívne slovesá vyjadrujúce rôznu mieru (*zaplávať si, posediť si, nasedieť sa*). Okrem sémantickej blokácie možnosti vytvoriť pri perfektívach tantum a imperfektívach tantum opačnú vidovú formu tú hrá veľkú úlohu aj malá frekventovanosť slovíčok, ktorá si nevyžaduje vytvorenie druhého vidu hlavne pri perfektívach tantum, resp. pri prevzatých imperfektívach tantum.

3. Tri algoritmy na diferenciáciu verbálnych foriem

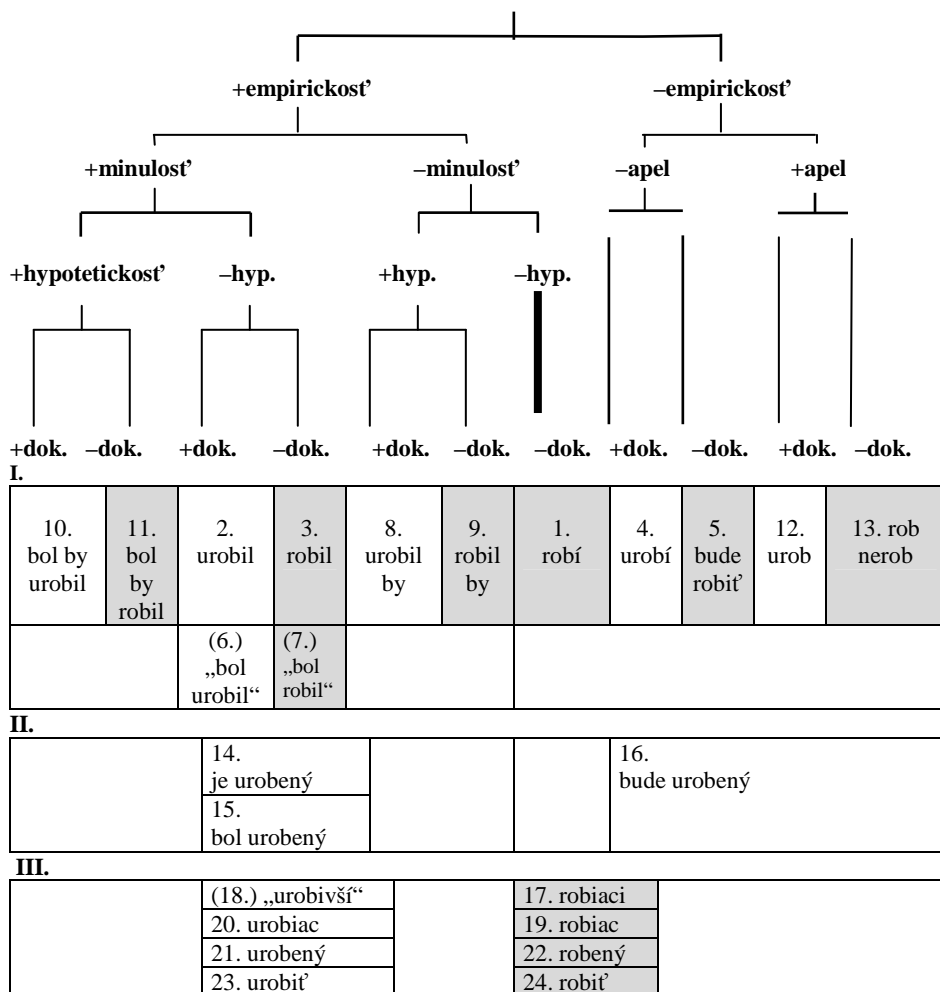
Algoritmus na porovnanie súčinnosti verbálnych kategórií aspekt, modus a tempus sme zhotovili pomocou prítomnosti či absencie príznakov empirickosť ($\pm$ emp.), minulosť ($\pm$ min.), $\pm$ apel, hypotetickosť ($\pm$ hyp.), porovn. Teoretické základy, 1974; Komárek, 2006. Súhlasíme s J. Horeckým (1967), ktorý tvrdí, že „do sústavy časov treba zahrnúť aj tzv. stavové perfektum a napokon aj slovesný vid ako gramatickú kategóriu“, k príznakom empirickosť, minulosť, apel a hypotetickosť sme preto pridali príznak dokonavosť ($\pm$ dok.) a okrem určitých tvarov berieme do úvahy aj rezultatívne konštrukcie a indefinitné tvary.

3.1 Algoritmus na diferenciáciu foriem v aspektových koreláciách

Algoritmus na diferenciáciu typov foriem v aspektových koreláciách platí pre verba s vidovými koreláciami a pre obojvidové slovesá, ktoré majú na vyjadrenie modálno-temporálnych významov 24 relevantných typov foriem. Imperfektíva tantum majú na vyjadrenie modálno-temporálnych významov 11 a perfektíva tantum majú na vyjadrenie modálno-temporálnych významov 12 relevantných typov foriem.

Pod algoritmom sú na I. mieste umiestnené určité gramatické tvary očíslované podľa poradia v indikatíve (1. – 7.), kondicionáli (8. – 11.) a imperatívne (12. – 13.), a to podľa výskytu v Slovenskom národnom korpuse. V I. pásme je 11 typov gramatických tvarov (GT) a ich poradie rešpektuje frekventovanosť foriem v korpuse, napr. 2. *urobil*, 3. *robil*.

A) Algoritmus na diferenciáciu typov foriem v aspektových koreláciách

V indikatíve je v I. pásme jedna prítomná forma (1), dve formy präterita (2, 3) a dve formy futúra (4, 5); sú tu aj dve málo využívané formy antepäterita (6, 7)³. V kondicionáli sú štyri typy (8 – 11) a v imperatívne dva typy (12, 13). Funkciu

³ Z algoritmu sa dá vyčítať redundantnosť antepäterita v slovenčine (6, 7), ktorému s rovnakými príznakmi +emp., +min., -hyp. +dok. konkuruje okrem präterita dokonavej formy (2) aj progresívna rezultatívna konštrukcia (14 a 15).

časových foriem v II. pásme plní aj rezultatívna konštrukcia⁴ (prézent – 14, préteritum – 15, futúrum – 16). V III. pásme sú neurčité verbálne formy (17 – 24). Spolu ide o 24 typov gramatických tvarov a konštrukcií, ktoré umožňujú verbám s aspektovými koreláciami plniť bez obmedzení všetky modálno-temporálne funkcie. Očíslované typy gramatických tvarov majú rozličný počet zástupcov, napr. forma imperatívu pre 2. os. sg. *rob* (12.) zastupuje tri gramatické tvary *rob*, *robte*, *robme*, prézent *robí* (1.) zastupuje šesť gramatických tvarov, préteritum *urobil* (2.) zastupuje dvanásť gramatických tvarov. Po určitých tvaroch sú umiestnené rezultatívne konštrukcie a nakoniec neurčité tvary, plniace funkciu pomerných časov, niektoré z nich vyjadrujú kondenzovane časovú simultánnosť (*robiac*) či sukcesívnosť dejov (*urobiac*), porovn. aj Sokolová – Bugajová, 2006.

3.2 Algoritmus na diferenciaciu foriem v imperfektívach tantum

Zo súboru cca 1000 frekventovaných slovies z učebníc slovenčiny ako cudzieho jazyka tvoria imperfektíva tantum až 30 %, z 13 126 foriem len 25 %. V indikatíve je jedna prézenta forma (1), jedna forma préterita (3) a jedna forma futúra (5); v II. pásme je jedna málo využívaná forma antepreterita (7). V kondicionáli sú dve formy (8, 11) a v imperatíve jedna forma (13). V III. pásme nie je pri imperfektívach tantum možná žiadna forma a v IV. pásme sú štyri neurčité verbálne formy, z nich má výrazne obmedzenie pasívne particípium (22).

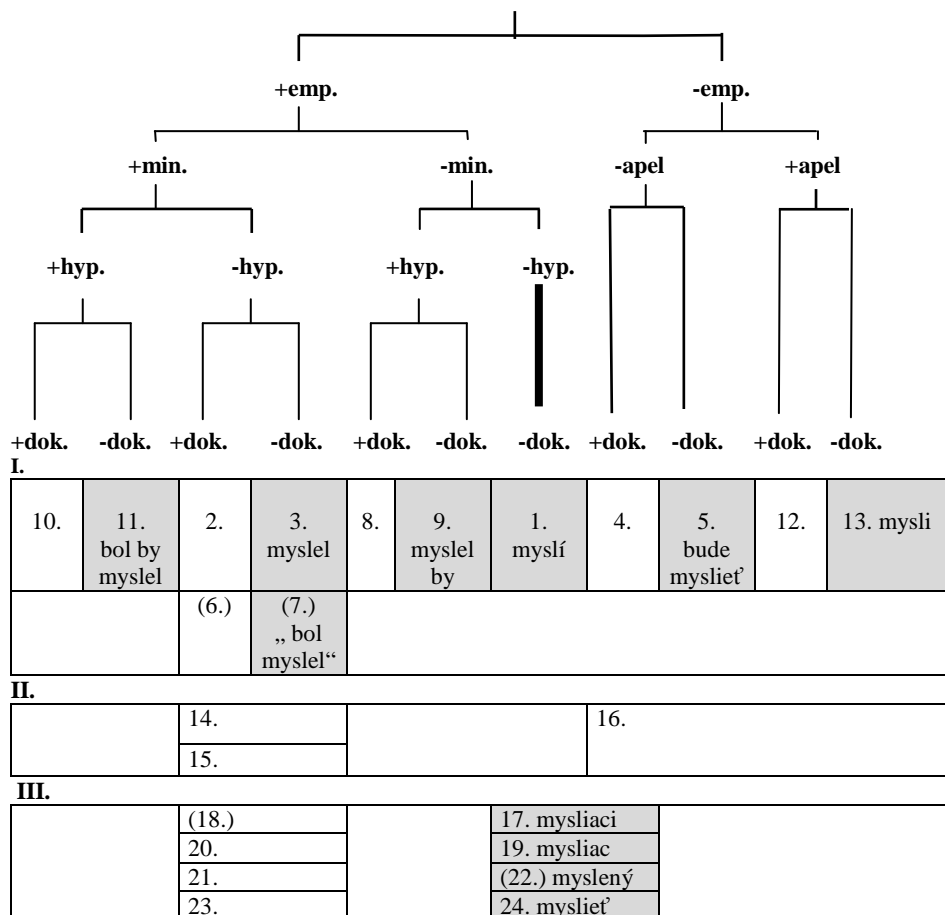
Podmienkou na existenciu imperfektív tantum je príznak –mutácia, ktorú splňajú: neplnovýznamové slovesá (*môcť*) okrem fázových a spony *stať sa*; subjektovo-bezobjektové verbá: verbá sociálneho zaradenia (*riadiť*, *kraľovať*, *vládnuť*); existenčné verbá (*jestvovať*, *existovať*, *byť*, *žiť*); procesuálne nemutačné deje (*žiť*, *spať*, *trpieť*, *snežiť*, *voňať*); determinatívne a indeterminatívne slovesá (*ísť* – *chodiť*, *bežať* – *behať*, *letieť* – *lietať*, *nieť* – *nosiť*, *viezť* – *voziť*, *viest* – *vodiť*, *vliecť* – *vláčiť*); polohové slovesá s lokalizátorom (*sedieť*, *ležať*, *stáť*, *visieť*); subjektovo-objektové verbá: statické predikáty (*patriť*, *náležať*, *prislúchať*, *nasledovať*); metaforicky použité slovesá (*obletovať niekoho*, *doberať si*); slovesá postoja (*milovať*, *nenávidieť*, *dôverovať*, *dúfať*, *panovať*); akčné nemutačné deje (*řahať*, *sledovať*, *vládať*, *venovať sa*); frekventatíva označovaná vzhľadom na ich neaktuálny prézent aj ako tretí vid, porovn. Kopečný, 1962 (*hrať*, *chodievať*, *mávať*, *sedávať*, *nosievať*).

Spolu ide pri imperfektívach tantum o 11 gramatických tvarov, o 13 menej než pri vidových koreláciách, avšak vzhľadom na možnosť tvoriť aktuálny prézent nie je výraznejšie obmedzený ich výskyt v jadre lexikálnej zásoby jazyka, porovn. aj najfrekventovanejšie verbá v Slovenskom národnom korpuse: *byť*, *mať*, *môcť*, *musieť*, *ísť*, *vedieť*, *myslieť* a pod.

---

⁴ K termínu rezultatívna konštrukcia (RK) pozri Sokolová, 1993. V. Krupa (1962) ich hodnotí ako slovanské stavové perfektum.

B) Algoritmus na diferenciáciu typov foriem v imperfektívach tantum

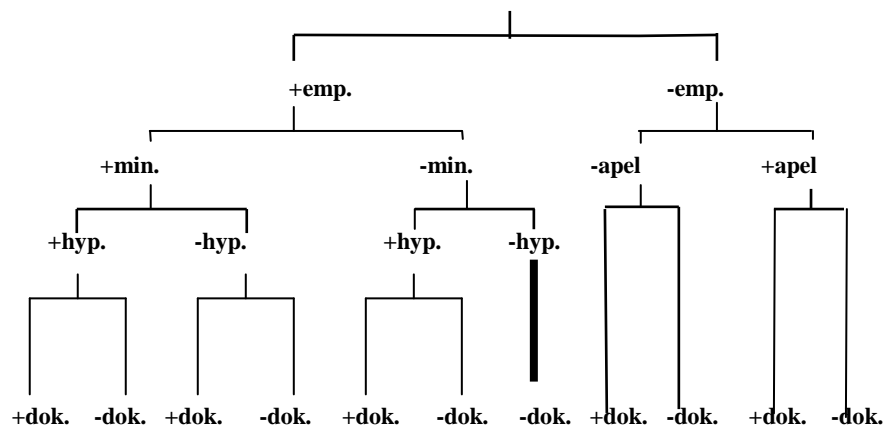

3.3 Algoritmus na diferenciáciu foriem v perfektívach tantum

Algoritmus C platí pre perfektíva tantum, ktoré majú na vyjadrenie modálno-temporálnych významov 12 relevantných typov foriem. Vertikálne sú na prvom mieste umiestnené určité gramatické tvary očíslované podľa poradia v indikatíve (1. – 7.), kondicionáli (8. – 11.) a imperatívne (12. – 13.), a to podľa výskytu v Slovenskom národnom korpuse. V I. pásme je 11 typov gramatických tvarov (GT), poradie rešpektuje frekvenciu foriem v korpuse, napr. 2. *spasil*. V indikatíve je v I. pásme jedna prítomná forma (1), dve formy prítomného času (2, 3) a dve formy budúca (4, 5); sú tu aj dve málo využívané formy antepreterita (6, 7)⁵. V kondicionáli sú štyri typy (8 – 11) a v imperatívne dva typy (12, 13).

⁵ Z algoritmu sa dá vyčítať redundantnosť antepreterita v slovenčine (6, 7), ktorému s rovnakými príznakmi +emp., +min., -hyp. +dok. konkuruje okrem prítomného času dokonavej formy (2) aj progresívna výsledná konštrukcia (14 a 15).

C) Algoritmus na diferenciáciu typov foriem v perfektívach tantum

I.

10. bol by spasil	11. .	2. spasil	3.	8. spasil by	9.	1.	4. spasí	5.	12. spas	13.
		(6.) „bol spasil“	(7.)							

II.

	14. je spasený		16. bude spasený
	15. bol spasený		

III.

	(18.) „spasivši“		17.
	20. spasiac		19.
	21. spasený		22.
	23. spasit'		24.

Okrem toho funkciu časových foriem v II. pásme plní aj rezultatívna konštrukcia (prézent – 14, préteritum – 15, futúrum – 16). V III. pásme sú neurčité verbálne formy (17 – 24).

4. Závery

V slovanských jazykoch má verbálny aspekt významnú úlohu v súčinnosti s verbálnym spôsobom a časom. Dokonavé formy umožňujú vidieť dej ako fotografiu (*Ako som si kúpil auto.*), vrátane informácie o úspešnej realizácii deja (+úspešnosť realizácie), kým nedokonavé formy umožňujú vidieť dej ako film (*Ako som si kúpoval auto.*), a to bez informácie o úspešnosti realizácie deja (–úspešnosť realizácie). Z monoaspektových foriem sú v jadre lexikálnej zásoby slovenčiny imperfektíva tantum, ktoré môžu vyjadriť aktuálny prítom, ktorým sa v textoch najčastejšie prezentujú. Perfektíva tantum majúce úzky špecifický význam sa nachádzajú na periférii lexikálnej zásoby slovenčiny a v textoch sa prezentujú hlavne verbálnymi

prostriedkami s významom minulých časov, resp. ako infinitív či pasívne participium. Zvyšovanie podielu slovíes s aspektovými koreláciami pri frekventovaných slovesách v jadre lexikálnej zásoby súvisí s ich funkciou znásobovať časové a modálne formy. Hoci v lexikálnej zásobe celkovo je viac monoaspektových foriem (53 %), v jej jadre je viac vidových dvojíc (65 %), ktoré majú kompletný inventár jazykových prostriedkov na vyjadrenie modálno-temporálnych gramém, ktoré existujú v jazykoch s bohatším systémom temporálnych tvarov, porovn. napríklad inventár tvarov indikatívu v slovenčine a nemčine:

Prézent imperf.	Futúrum imperf. Futúrum I.	Futúrum perf. Futúrum II.	Préteritum perf.	Préteritum imperf.
<i>píše</i>	<i>bude písať</i>	<i>napíše</i>	<i>napísal</i>	<i>písal</i>
<i>er schreibt</i>	<i>er wird schreiben</i>	<i>er wird geschrieben haben</i>	<i>er hat geschrieben</i>	<i>er schrieb</i>

Sémy imperfektívnych foriem umožňujú vytvárať ekvivalenty nemeckého indikatívu prézenta, futúra I. a préterita, kým sémy perfektívnych foriem umožňujú vytvárať ekvivalenty k tvarom nemeckého indikatívu perfekta, ale aj futúra II. Čím má sloveso vyššiu frekvenciu, tým je vyššia potreba vyjadriť pri ňom kompletný inventár verbálnych foriem, preto je viac vidových dvojíc zastúpených v jadre lexikálnej zásoby (porovn. 65 % aspektových korelácií pri najfrekventovanejších slovesách a 44 % v centrálnej zásobe). To sa prejavuje aj pri adaptácii prevzatých verbálnych lexém, ktorá sa uskutočňuje stupňovito, a to tak, že vidové dvojice vytvárajú práve verbá s najvyšším stupňom adaptácie (Sokolová, 2009).

Literatúra

- BONDARKO, Aleksandr V.: Vid i vremja russkogo glagola. Moskva 1971. 238 s.
- BONDARKO, Aleksandr V.: Principy funkcional'noj grammatiki i voprosy aspektologii. Leningrad 1983.
- DANEŠ, František: Pokus o strukturní analýzu slovesných významů. In: Slovo a slovesnost, 1971, roč. 32, s. 193 – 207.
- DANEŠ, František – HLAVSA, Zdeněk: Větné vzorce v češtině. Praha: Academia 1981. 272 s.
- DANEŠ, František: Věta a text. Praha: Academia 1985. 236 s.
- DOLNÍK, Juraj: Konceptia novej morfológie spisovnej slovenčiny. In: Slovenská reč, 2005, roč. 70, č. 4, s. 193 – 210.
- Grundzüge einer deutschen Grammatik. Red. K. E. Heidolph et al. Berlin: Akademie-Verlag 1981. 1028 s.
- HORÁK, Gejza: K problému pluskvamperfekta v slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 1967, roč. 18, s. 75 – 77.
- HORECKÝ, Ján: Miesto antepreterita v sústave slovesných tvarov v slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 1967, 18, s. 77 – 79.
- IVANOVÁ, Martina: Valencia statických predikátov. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2006. 290 s.

- IVANOVÁ, Martina: Subkategória funkčno-sémantickej kategórie modálnosti: schopnosť (abilita). In: Slovo – tvorba – dynamicnosť. Modra 11. – 12. marca 2009. Ed. M. Šimková. Bratislava: Veda 2009 (10 s. v tlači).
- JAROŠOVÁ, Alexandra: Spájatelnost' slov a jej odraz v slovníku. In: Jazykovedný časopis, 1992, roč. 43, s. 116 – 126.
- JINDRA, Vojtěch: Vývojová dynamika obouvidových sloves cizího původu na základe korpusových dat. In: Slovo a slovesnost, 2008, roč. 69, s. 192 – 210.
- KOPEČNÝ, František: Slovesný vid v češtině. Praha: Nakladatelství ČSAV 1962. 144 s.
- Krátky slovník slovenského jazyka. 2. vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková. Bratislava: Veda 1989. 588 s.
- KRUPA, Viktor: Stavové perfektum v slovenčine. In: Zborník FF UK. Philologica. 11 – 12. 1959 – 1960. Red. E. Pauliny. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1962, s. 47 – 56.
- NIŽNÍKOVÁ, Jolana – SOKOLOVÁ, Miloslava: Valenčný slovník slovenských sloviess. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 1998. 270 s.
- NÜBLER, Norbert: Zum Begriff der “Subsumptionspräfixe” in der Aspektforschung. In: Anzeiger für slavische Philologie, 1990, s. 123 – 134.
- NÜBLER, Norbert: Untersuchungen zu Aktionsart und Aspekt im Russischen und Tschechischen (am Beispiel der mit na-präfigierten Verben). Regensburg: S. Roderer Verlag 1992. 594 s.
- NÜBLER, Norbert: Zur Differenzierung der Begriffe Terminativität / Aterminativität und Telizität / Atelizität. In: Die Welt der Slaven, 1993a, roč. 38, č. 2, s. 298 – 307.
- NÜBLER, Norbert: Die Entwicklung der bohemistischen Aspektforschung. In: Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, Brno 1993b, s. 23 – 37.
- NÜBLER, Norbert: Slavistische Konzeptionen von Aktionsart. In: Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, Brno 1996, s. 47 – 57.
- PANEVOVÁ, Jarmila – BENEŠOVÁ, Eva – SGALL, Petr: Čas a modalita v češtině. Praha: Universita Karlova 1971. 111 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. 1. vyd. Bratislava: Veda 1991. 553 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. 3., uprav. a dopl. vyd. Bratislava: Veda 2000. 533 s.
- SEKANINOVÁ, Ella: Sémantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine. Bratislava: Veda 1980. 199 s.
- Slovenský národný korpus – Verzia prim-3.0-prim-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2006. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovenský národný korpus – Verzia prim-4.0-prim-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2009. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.
- SOKOLOVÁ, Miloslava: Sémantika slovesa a slovesný rod. Bratislava: Veda 1993. 110 s.
- SOKOLOVÁ, Miloslava: Výskum aktívneho participia préterita. In: Sondy do morfosyntaktického výskumu slovenčiny na korpusovom materiáli. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Jazykovedný zborník 20 (AFPh UP 154/236). Ed. M. Sokolová – M. Ivanová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2006, s. 77 – 88.

- SOKOLOVÁ, Miloslava – BUGAJOVÁ, Zdenka: Výskum transgresívu v slovenčine. In: Sondy do morfosyntaktického výskumu slovenčiny na korpusovom materiáli. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešoviensis. Jazykovedný zborník 20 (AFPh UP 154/236). Ed. M. Sokolová – M. Ivanová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2006, s. 89 – 102.
- SOKOLOVÁ, Miloslava: Eine von Applikationen der morphematischen Erforschung an der Universität Prešov (Kategorie Aspekt Verbi). In: Gemeinsame interdisziplinäre Vortragsreihe der Universitäten Trier und Prešov 2009. Prešov 17. februára 2009. Ed. Christian Irsfeld. Trier: 2009a (12 s. v tlači).
- SOKOLOVÁ, Miloslava: Verbálny aspekt a adaptácia prevzatých slovies v slovenčine. In: Slovo – tvorba – dynamickosť. Modra 11. – 12. marca 2009. Ed. M. Šimková. Bratislava: 2009b (15 s. v tlači).
- SOKOLOVÁ, Miloslava: Funkcie slovesného vidu v slovenčine. In: V priestoroch jazyka a literatúry. Košice 26. marca 2009. Košice: 2009c (15 s. v tlači).
- SOKOLOVÁ, Miloslava: Súčinnosť verbálnych kategórií (aspekt – modus – tempus). In: Slovakistika vo všeobecnolingvistickej perspektíve. Košice 28. mája 2009. Košice: 2009d (15 s. v tlači).
- Teoretické základy synchronní mluvnické spisovné češtiny. In: Slovo a slovesnost, 1975, s. 18 – 46.
- TROST, Klaus: Extralinguistische Prozessualität und Verbalsemantik. Perspektiven der Philosophie. Neues Jahrbuch, 6, 1980, s. 269 – 296.
- TROST, Klaus: Die Funktionen der Präfigierung im System von Aktionsart und Aspekt im Russischen. In: Studia slavica in honorem viri doctissimi Olexa Horbatsch. Festgabe zum 65. Geburtstag. Teil 2: Beiträge zur ostslavischen Philologie (II). München 1983, s. 200 – 228.
- TROST, Klaus: Die Funktionen der Suffigierung im System von Aktionsart und Aspekt im Russischen. In: Aspekte der Slavistik. Festschrift für Josef Schrenk. München 1984, s. 252 – 270.